

Det livssynsåpne samfunn

10 år etter NOUen

Sylkort norsk historikk: Hvor kommer vi fra?

Innføring av kristendommen i katolsk tapning

Reformasjon og enevelde

1814 Grunnloven og forsøket på å bli selvstendig nasjon

1842 Konventikkelplakaten opphevet

1845 Dissenterloven

1851 Jødeforbudet opphevet

1956 Jesuittforbudet opphevet

1969 Lov om trudemssamfunn og ymist anna

1981 Lov om økonomiske tilskudd til livssynssamfunn

Grunnloven 1814

§ 2 Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpliktete til at opdrage sine Børn i samme.

Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales.

Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget.

§ 15 Kongen skal stedse have bekjendt sig til den evangelisk-lutherske Religion, haandheve og beskytte denne.

Tros- og livssynsfrihet som menneskerettighet

- FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 18
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 9
- Jesuittparagrafen i Grunnloven ble opphevet med 111 mot 31 stemmer da Norge ratifiserte EMK i 1956
- Rett til ikke å bli diskriminert
- Barnekonvensjonen (BK) gir barn en selvstendig tros- og livssynsrett

Kick off

- Utgangspunkt for debatten om livssynspolitik i Norge:
- Historiske forhold
- Menneskerettighetene

Stat – kirke

- 1975 Sivertsenutvalget foreslo skille mellom stat og kirke med en menneskerettslig begrunnelse
- Likebehandling og kirkens rett til selvstyre
- 2006 Gjønnnesutvalgets flertall foreslår å løsne båndene, men ikke fullt skille
- Begrepet folkekirke lanseres som navn på modellene, og som beskrivelse i lov og grunnlov

Stat-kirke-forliket i 2008 – endring av Grunnloven 2012

§ 2 Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv.

Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

§ 4 Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

§ 16 Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse.

Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov.

Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

Spenningen i § 16

- Ståsettutvalget:
- «Utvalget vil imidlertid her presisere at ved konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og argumenter basert på historiske forhold, bør det for en framtidig politikk og for framtidige ordninger være slik at likebehandlingsprinsippet prinsipielt er overordnet argumenter basert på historiske forhold.»
- Prop. 130 L: et livssynsåpent samfunn må «anerkjenne den religiøse kulturarvens betydning som fundament for demokrati og menneskerettigheter i vårt samfunn.»

På den annen side -

- Prop. 130 L:
- Livssynsåpen betyr at man «anerkjenner at Norge er et flerreligiøst samfunn og at enhver borger har tros- og livssynsfrihet".
- Myndighetene skal føre en tros- og livssynspolitikk som fører til at individer og grupper behandles som likeverdige.

Statskirke eller ei?

- Sturla: «I dag er Den norske kirke ifølge Grunnloven «Norges folkekirke.» Hvorvidt det virkelig betyr at den ikke lenger er en statskirke, kan med en viss rett sies å være et tolkningsspørsmål.»
- «På en måte kan også kirkens offentlige posisjon sies å være formelt styrket: I og med at grunnlovsendringene i 2012 er Den norske kirke for første gang nevnt i Grunnloven (§ 16) og gitt en offentlig rolle.»
- Dnk er blitt selvstendig rettssubjekt og ikke lenger en del av staten, fastsetter egen liturgi og tilsetter egne ledere.
- Men finansieres fortsatt av det offentlige, styres i større detalj gjennom lovgivning og har en særstilling

Det livssynsåpne samfunn = en aktivt støttende livssynspolitik

- Finansiering
- En grad av tilrettelegging
- Dialog/kontakt
- Krav – dels formelle og dels innholdsmessige

- Ulike begrunnelser for en aktivt støttende politikk

To begrunnelser for en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk

- Menneskerettslig: For å gjøre den individuelle retten til fri tros- og livssynsutøvelse reell, bør staten støtte og til en viss grad tilrettelegge for borgernes livssynsutøvelse
- Et gode/velferdsgode: Tros- og livssynssamfunn ivaretar viktige oppgaver for den enkelte og samfunnet og bør derfor støttes
- Prop. 130 L legger til: "bygger samfunn og tillit mellom samfunn og stat" - løse sosiale utfordringer. Fremme integrering og dempe konflikter
- En økende instrumentalisering av tros- og livssynspolitikken

Hva slags stat og hva slags samfunn?

- Sekulær stat – pluralistisk samfunn
- Stat – kommune, offentlige myndigheter, allmenne institusjoner som skole, forsvaret
- Samfunn – borgere, sivilsamfunn, tros- og livssynssamfunn, ulike aktører
- Uenighetsfellesskap

Kritikk av Det livssynsåpne samfunn

- De som ønsker en videreføring av tradisjonen med et nasjonalt religiøst fellesskap: Norge som kristent land
- De som ønsker sekularisme som løsning med sterkere vekt på den enkeltes frie valg, mindre vekt på tros- og livssynssamfunnenes ve og vel

Follow the money

- Den norske kirke får etter hvert sin finansiering over offentlige budsjetter
- Fra individuell refusjon av kommunal kirkeskatt –
- Til økonomisk støtte til tros- eller livssynssamfunnet en er medlem i
- Støtten skal tilsvare om lag det Dnk får pr medlem
- Konsekvens: Støtten pr medlem øker når medlemstallet i Dnk synker

Forslag til ny finansiering

- Medlemsskatt
 - Livssynsavgift
 - Statliggjøring
-
- Forslag sendt på høring:
 - Opphevet kobling mellom hva Dnk får og de andre
 - Statliggjøring av de andres finansiering – fortsatt både sentral og lokal finansiering av Dnk

Endringer etter høring og politisk behandling

- Gjenopprettet koblingen mellom støtte til Dnk og andre
- Dnk får støtte både lokalt og sentralt, mens støtte til de andre ble statliggjort
- Spørsmål om det er mulig å sikre likebehandling med to ulike finansieringsformer over tid
- En felles, men todelt lov: Ulikt formål for støtte til Dnk og andre + eget detaljert kapittel om Dnk
- Regjeringen søkte bare støtte fra FrP og inviterte ikke til bredt forlik

Ny regjering 2021

- Opprettholder Dnks særstilling og varsler at de vil skjerpe krav til de andre
- Vil gjennomgå kriteriene for støtte - herunder antallskrav (50 pr nå)
- Minst 40% representasjon av hvert kjønn i organ som forvalter offentlige tilskudd
- Krav om kunnskap om norske verdier med mer for livssynsledere
- Utenlands finansiering kan føre til at man minster tilskudd – utredet evt forbud mot utenlandsfinansiering

Hva vi må snakke mer om

- Hva innebærer det livssynsåpne samfunn?

Tja - å fortsette som før fra majoritetens side?

Fortsatt Dnk som har regi ved lokale og nasjonale markeringer

- Grenseoppgang det offentlige rom – og offentlige institusjoner/regi

Det 8. prinsipp: Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom

- Likebehandling i lov og praksis: the good and the bad religion
- § 10
- Formålet med bestemmelsen i dette kapitlet er å legge til rette for at Den norske kirke forblir en landsdekkende og demokratisk evangelisk-luthersk kirke
- Følgende §§ detaljert om sokn, krav om tilfredsstillende bemanning, navngitte stillinger og statlig forpliktelse til å finansiere dette, adgang til å holde valg samme tid og sted som offentlige valg

- § 1
- Formålet med loven er å understøtte tros- og livssynssamfunn
- Formelle krav til registrering og rapportering
- § 6 innfører skjerpede krav for å få støtte
- Utøver vold eller tvang
- Framsetter trusler
- Krenker barns rettigheter
- Bryter lovbestemte diskrimineringsforbud
- Eller på andre måter alvorlig krenker andres rettigheter og friheter

Baksiden av medaljen

- Vold, hat, rettferdiggjøring av vold og diskriminering
- Ekstremisme og radikalisering
- Vi og de andre

- Negativ sosial kontroll
- Diskriminering og undertrykkelse

- Likebehandling i lov og praksis:

Det 5. prinsipp: Staten tilstreber likebehandling gjennom samme grad av støtte til den enkelte borgers tros- og livssynsutøvelse

+ Utvikling i Forsvaret med livssynsbetjening

? Utvikling i institusjoner med livssynsbetjening

~ Manglende utvikling når det gjelder seremonilokaler for andre

~ Manglende utvikling i skole og lokalsamfunn, medier

- Manglende bærekraft i dagens finansieringsordning + ulik finansieringsmodell for Dnk og andre
- Ett av få samfunnsområder som nærmest er unndratt prioritering og med vekst hvert år
- Foreløpig ingen økonomisk konsekvens for Dnk å miste medlemmer
- 22% er ikke-medlemmer – raskest voksende gruppe

Et terreng i endring

- Demografisk utvikling
- Økende antall ikke-livssynsorganiserte
- Sekularisering
- Politisering av både religion og FoRB
- The good religion – the bad religion – my individual religion
- Økt polarisering – war on terror – oss og dem
- Politisk ønske om å gjøre tros- og livssynspolitikk til redskap for integrering
mmm

- Paradokset: religion er på samme tid mer synlig som konfliktema, og mindre viktig for den enkelte

Skyer i horisonten?

- Økt instrumentalisering
- Mer populistisk kobling nasjonal og religiøs identitet
- Demografisk utvikling - økende antall ikke-medlemmer
- Mangel på interesse
- Bærekraften i finansieringsmodellen

10 år etter: Mellom dialog og polarisering

- Ingen konsensus om hva et livssynsåpent samfunn er:
- Prop. 130 L:
- "Et livssynsåpent samfunn er kort og godt bedre enn alternativet."

- Et honnørord som dekker over motsetninger?
- Eller et bærekraftig livssynspolitisk program?